

hét éve törvény is tiltja a gyerekek fizikai bántalmazását, a válaszolók több mint fele (60,4%) nem utasítja el egyértelműen, hogy a szülők bizonyos esetekben pofon vágják gyermeküket, csaknem minden harmadik válaszoló gondolja azt, hogy elfogadható konfliktus esetén, az egyik fél alárendelődése a másiknak. Az erőszak elméleti szinten általános elutasítása és a konkrét konfliktushelyzetben követett magatartás megítélése között jelentős különbséget tapasztaltunk, amely nehezen értelmezhető ellentmondás. Azt gondoljuk, válaszolóink ambivalenciája arra vezethető vissza, hogy a konfliktusok megbeszélésén, tárgyaláson, a helyzet tisztázásán alapuló megoldása nem készség szintű még a felnőtt társadalomban sem.

A gyerekek, fiatalok által elkövetett szabálysértések, bűncselekmények esetén a válaszolók egyharmada legfeljebb részben ért egyet a bűnösök elítélése mellett az áldozatok kártalanításának igényével, ugyanakkor egy jogszabályba ütköző cselekmény részben megfelelő lezárásának tartja 51,9%, ha a kárt okozó belátja, hogy hibázott, és jóváteszi, amit tett. A statisztikai adatokkal ellentétben válaszolóink négyötödének ismeretei szerint az elmúlt 5 évben az 1000 gyermek- és fiatalkorúra jutó szabálysértések és bűncselekmények száma emelkedett, s ez rész-

ben magyarázza, hogy a kérdőívet kitöltők fele (187 fő, 50,7%) nem értene csak egyet a büntethetőség korhatárának 14 éves korról történő leszállításával

Megkérdeztük, hogy válaszolóink ismerik-e azokat a konfliktuskezelési technikákat, amelyek komplexen és hatékonyan reagálnak a szélesen értelmezett károkozásra, és fontos szerepet tulajdonítanak a kár helyreállításának. A felek személyes részvételével megvalósuló mediációt válaszolóink négyötöde (300 fő 81,3%), a Családi Csoport Konferenciát 151 fő (40,9%), a jóvátételi konferenciát 128 fő (34,7%) ismeri. A helyreállító technikák alkalmazásának készségét három eset megoldására tett javaslat értékelésével mértük. A történetek megoldási módjai alapján azt gondoljuk, hogy a resztoratív technikák ismerete felcsinált tájékozottságot takar csupán, s ez a minimális tudás problémát jelent az alternatív konfliktuskezelés szerepének, alkalmazása jelentőségének megítélésében, s ezen keresztül a helyreállító igazságszolgáltatás szemléletének elterjedése, elfogadása szempontjából is.

Herczog Mária

AGIS 2006

Serdülőkorú fiatalok egészsége és életmódja¹

A kiadvány egy több mint két évtizede tartó, nemzetközi együttműködésben folyó kutatás hatodik, országos reprezentatív adatfelvételének eredményeiről számol be. A négyévenkénti keresztmetszeti vizsgálat iskolákra alapozott, az adatfelvétel az osztályokban történik önkitöltéses kérdőívek segítségével anonim módon, az iskolák és a szülők beleegyezését követően. A nemzetközi vizsgálatban a 11, 13, és 15 éveseket (5, 7, 9, 11. osztályosokat) kérdezték, és a 2006. évi hazai felvételt követően 5450 értékelhető kérdőív adatait dolgozták fel.

A HBSC kutatás a serdülőkorú gyerekek egészségét és egészségmagatartását vizsgálja. A kutatás egyik célkitűzése az egészséget és életmódot befolyásoló tényezők mind szélesebb körű feltárása, a fiatalok szocializációjában kulcsszerepet játszó színterek, a család, az iskola és a kortárs kapcsolatok szerepének megfogalmazása.

A kötet elméleti bevezetője a fejlődési kontextust, a kutatás fő kérdéseire tartozó elméleteket és kutatási eredményeket ismerteti. Ezt követi a mintavételi eljárás és a feldolgozás módszereinek bemutatása, a szerzők által relevánsnak ítélt leíró eredmények, majd a reziliencia problémakörén belül végzett összefüggés-elemzés. A kutatás minden publikált eredménye figyelemre méltó, ismertetésünkben azonban valamennyi részletre nem térhetünk ki, ezért néhány önkényesen kiemelt megállapítás közlésével igyekszünk kedvet csinálni a teljes kutatási beszámoló elolvasásához.

■ A TANULÓK CSALÁDTAGJAINAK TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HELYZETE

A kutatásban a családok társadalmi-gazdasági helyzetét objektív jellemzőkkel (szülők munkaköre, foglalkoztatottsága, iskolai végzettsége, a család autóinak, számítógépeinek száma, a gyerek saját szobájának megléte, nyaralás/üdülni az előző évben), valamint a gyerekek szubjektív értékelése segítségével minősítették. A gyerekek válaszai csak korlátozottan támogatták a

munkát, mert kb. 20 százalékuk nem tudott pontos választ adni szülei foglalkozásáról vagy iskolai végzettségéről. Az értékelhető válaszok alapján megállapítható, hogy az apák között 15%-kal több az aktív aránya, mint az anyák körében, és eltérés mutatkozik az inaktivitás háttérben álló okok között is.

A családok szocio-ökonómiai státuszát a szülők iskolai végzettsége, foglalkozása és foglalkoztatottsága alapján képzett 5 fokú skála szerint leghátrányosabb helyzetűnek tekinthető (ahol mindkét szülő inaktív) a családok 6%-a, a legjobb helyzetűek körébe a családok 10%-a tartozik. A négy évvel ezelőtti adatokkal összehasonlítva mintegy 2%-kal több család került a legelső kategóriába, és 3,5%-kal kevesebb a legfelsőbe.

A különböző anyagi javak birtoklása alapján képzett 4 foko-

¹ Készült az iskoláskorú gyerekek egészségmagatartása (Health Behaviour in School-aged Study; HBSC) című és az Egészségügyi Világszervezettel együttműködésben zajló nemzetközi kutatás 2006. évi felmérésének Nemzeti jelentése (Országos Gyermek-egészségügyi Intézet, 2007.) alapján. Az összeállítást Kőműves Ágnes készítette.

pest. Mindkét nem esetében nőtt a hetente legalább 60 percet mérsékelt vagy erőteljes mozgással töltők aránya.

A fizikailag nem aktív szabadidős tevékenységek közül a fiatalok képernyőhasználatát (tévé, videó, DVD, számítógép) vizsgálták, és kevésnek értékelték a napi legfeljebb 1 órányi tévé, számítógép, stb. használatot, soknak a napi 2-3 órányit, nagyon soknak az ennél hosszabb idejű képernyőhasználatot.

Hétköznapokon a tanulók 60,9%-a, hétvégeken 85,5%-a legalább 2 órát néz tévét naponta. Tanítási napokon a sokat tévézők aránya a 7. évfolyamtól felfelé néhány százalékponttal meghaladja a 40%-ot, a hétvégén nagyon sokat tévézők aránya ezekben a korcsoportokban 50% fölött van.

A számítógépezés a fiúk napirendjének fontos része, hiszen hétköznap a fiúk 42,1%-a játszik naponta legalább 2 órát számítógépen, addig a lányoknál ez az arány 15,7%, a hétvégén ugyanebben a sorrendben 67,1%, illetve 34,1% az arányuk. A nem játék célú számítógép-használatra fordított jelentős mennyiségű idő az életkor előrehaladtával mindkét nemre jellemző. A számítógépet egyáltalán nem használók aránya a teljes hetet figyelembe véve mindkét nemnél 30% körüli.

■ SZEXUÁLIS MAGATARTÁS

A szexuális magatartás témakörében a szexuális aktivitásról, a szexuális élet kezdetéről és a védekezési módról kérdezték a 9-11. osztályosokat. A fiatalok 39,5%-a mondta, hogy volt már szexuális kapcsolata, ezen belül a 9. osztályosok 27,9%-ának, az idősebbek 52,7%-ának. A védekezési módok közül az óvszer a legnépszerűbb, a szexuálisan aktívak 55,4%-a védekezett ilyen módon, minden ötödik válaszoló más módon, 15,1% kombinált védekezési módot alkalmazott, a nem védekezők aránya 7,3%.

A 4 évvel korábbi adatokhoz képest emelkedett a 9. osztályban szexuálisan már aktív lányok aránya, mégpedig a 2002. évi 18,5%-ról 25,8%-ra, emellett a 11. osztályosok között a szexuálisan aktívak aránya valamelyest csökkent.

■ SZUBJEKTÍV JÓLÉT

A fiúk 78,5%-a, a lányok 68,7%-a jónak vagy kitűnőnek tartja egészségi állapotát. Rendszeres orvosi ellenőrzést igénylő betegséget a tanulók 15%-a jelzett.

Az élettel való elégedettséget mérő 11 fős skálán ahol a 10. fokozata lehet a legjobb, a 0. fokozata a legrosszabb élettel való elégedettség átlagértéke 6,96. Ennek szerint nincs különbség a kérdésben, de az életkor előrehaladtával általános a csökkenő tendenciát mutat az élettel való elégedettség.

A Gyermek Depresszió Kérdőív adatai alapján csupán a fiúk 56,1%-áról, a lányok 40,1%-áról mondható el, hogy általános közérzete jó, depresszív tüneteket nem mutatnak. A tanulók negyede (fiúk 24,5%, lányok 27,8%) esetében zavart hangulatot jelölnek az adatok, s depresszív hangulatúnak tekinthető a lányok 32,1%-a, a fiúk 19,4%-a. A lányok körében az ingerlékenység előfordulása magas, a 9. és 11. osztályos lányok negyede legalább hetente többszöri előfordulásról számol be. Ez az adat

azért figyelemre méltó, mert az ingerlékenység a gyermek- és serdülőkorú depresszió egyik tünete.

Hazai normatív adatokkal összevetve a kérdőív felvétel devianciára vonatkozó eredményeit megállapítható, hogy az 5. és 7. osztályos gyerekek 10%-a jellemezhető jelentős mértékű deviáns magatartással.

A szomatikus és pszichés tünetek előfordulása korosztálytól függetlenül a lányoknál gyakrabban fordul elő. Már az 5. és 7. osztályosok kb. harmada panaszkodik hetente többször előforduló fáradtságérzésről, ám a gyakori fáradtság a 9. osztályosok körében meghaladja a 40%-ot, a 11. osztályosok között pedig közel minden második fiatalra igaz. Kedvetlenségről csaknem minden ötödik, idegességről közel minden harmadik válaszoló hetente többszöri előfordulással számolt be, aminek okai kikövetkeztethetők a fentiekből.

■ ISKOLA, KORTÁRS KAPCSOLATOK, KORTÁRS BÁNTALMAZÁS

A tanulók több mint felét kissé, kb. egyötödét eléggé, 6,8%-át nagyon nyomasztják az iskolai feladatok, ugyanakkor a tanulók egyötöde egyáltalán nem aggódik e miatt. Az életkor előrehaladtával a tanulók egyre kedvezőtlenebbul ítélik meg mind tanáraikat, mind osztálytársaikat.

A kortársak közti bántalmazást vizsgálva megállapítható, hogy az elkövetők aránya 15%, áldozat a tanulók 12%-a, elkövető-áldozat minden tizedik diák, míg a tanulók legnagyobb része, közel kétharmada nem érintett a bántalmazásban. A tettesek és tettes-áldozatok között jóval több a fiú, az áldozatok között pedig nagyobb arányban találtak lányokat. Az életkorral szignifikánsan nő a bántalmazásban nem érintett tanulók aránya, vagyis az általános iskolások körében gyakoribb az iskolán belüli bántalmazás, mint a középiskolás osztályokban.

A tanulók több mint fele a zuhanyozás után 12 óráig nem eszik, de az ebédszaki étel több mint 10%-uk négyszer vagy többször szünetelt. A fiúk szignifikánsan nagyobb részben részt vettek valamilyen iskolai versenyen, de figyelemre méltó, hogy a lányok közel egyharmada eszik valamilyen iskolai versenyen.

Az iskolai agresszió tekintetében elmondható, hogy a 2002-es adatokhoz képest nem változott jelentősen a bántalmazás vagy a verekezés gyakorisága egyik életkori csoportban sem.

A tanulók több mint 85%-nak legalább három azonos nemű barátja van, de tízből hétnek ellenkező nemű barátja is három vagy több akad, és a diákoknak kb. 1%-ról feltételezhető, hogy egyáltalán nincs barátja.